

MONITORUL CULTURAL

Lunar arădean de informație culturală

Decembrie 2017

CENTRUL CULTURAL
JUDEȚEAN ARAD

CONSILIUL
JUDEȚEAN
ARAD

Acest număr este ilustrat cu lucrările artistului plastic

Luca Popa

Luca Popa

Născut la 20 mai, 1998 în Arad.
A absolvit Liceul de Artă Sabin
Drăgoi Arad – Secția muzică.
Este student la Universitatea de Artă
și Design Cluj - Secția grafică.
instagram: luca._.popa_____

Lunar arădean de informație culturală

Supliment al revistei de cultură „ARCA”
Anul XI, nr. 9 (88) – decembrie 2017

Redactor-șef: Ioan Matiuț

Colaborează: Rodica Colta, Ovidiu Pecican, Adelina Stoenescu,
Adriana Sasu, Sorin Sabău, Viorel Nistor, Corina Huțan,
Eugen Rogoan, Horia Truță, Lucia Bibarț.

Prezentare artistică: Laurian Popa

Design: Ghizela Șerban

Corectură: Adriana Sasu

DTP: Filip Cenade

Tipar: Tipografia TRINOM Arad

Editor: Centrul Cultural Județean Arad
www.ccja.ro

Responsabilitatea pentru conținutul textelor revine autorilor.
Redacția nu își asumă responsabilitatea pentru modificările
survenite în programul instituțiilor.

ISSN 2559 - 1126
ISSN-L 2559 - 1126

MONITORUL
cultural

O temă des abordată în mediile culturale este măsura în care mai pot fi influențate marginile de către centru și posibila apariție a unor centre ale provinciei. Dincolo de frustrările provincialismului cultural, stârnite de astfel de dezbateri, este important de văzut dacă orașe, precum Aradul au sau nu potențial de a fi astfel de centre.

Cred că noțiunea de centru cultural nu mai are conotații strict administrative și nu se raportează numai la numărul de instituții de cultură, ci la valori și la evenimentele pe care acestea le creează.

Scăpate de sub dirijarea frustrantă a regimului comunist care impunea locul, forma și conținutul actului cultural, multe orașe „arodate” unor centre impuse și-au pus în valoare potențialul, devenind ele însele adevărate centre.

Pentru că acolo unde există valoare este un centru în jurul căruia gravitează anumite forțe culturale. Acesta poate să fie un oraș mai mare sau mai mic, ori chiar un cătun pierdut prin munți sau la o margine de țară.

Există și riscul de a se crea centre false, societăți ermetice care să nu comunice în afară, să își instituie propriile sisteme de valori, de cele mai multe ori aflate la limita subculturului sau chiar în interiorul lui. Veleitarismul este harnic și agresiv, dornic de mediatizare și de recunoaștere ale unor merite false, fiind sursă a kitsch-ului cultural. Din păcate, acolo unde sunt ignorate criteriile corecte de selecție iar meritocrația nu funcționează, veleitarii se cred îndreptățiți să ocupe prim planul vieții culturale.

Aradul, cu toate că se află sub influența a două centre culturale puternice, Timișoara și Oradea, are câțiva scriitori importanți în peisajul literar actual, o revista de cultură (ARCA) bine cotate în publicistica de gen, artiști plastici valoroși, o orchestră simfonică apreciată în țară și străinătate, actori de primă mână, festivaluri de literatură, teatru, film...

Iată doar câteva din argumentele pentru care îndrăznesc să afirm că Aradul este un veritabil centru al marginii, bine definit, cu o viață culturală și spirituală autentică.

De felul cum va fi gestionată această poziție, depinde dacă vom rămâne sau nu în loja culturii române.

Ioan Matiuț

Caravana Tradițiilor de Iarnă

*Decembrie, ultima lună a anului, denumită popular **D**undrea, este extrem de bogată în datini și obiceiuri de iarnă, care au fost păstrate încă din vechime. În apropierea Crăciunului și a Anului Nou, se parcurge un întreg ritual de asemenea tradiții, între care se detașează colindele, cântecele de stea, diversele urături și strigături de plugușor, care variază de la o regiune la alta, și chiar în interiorul fiecărei regiuni istorice.*

Dintre obiceiurile calendaristice cele mai răspândite și mai spectaculoase, cu originea în credințe și mituri străvechi, sunt, cele legate de sărbătoarea Nașterii lui Iisus. Crăciunul este polul în jurul căruia gravitează o multitudine de colinde, urări și tradiții specifice, care trimit spre vremuri demult apuse, dar care se regăsesc, surprinzător, în contemporaneitate. În folclorul românesc Colindatul de Crăciun este cel mai important ciclu sărbătoresc popular tradițional, cel mai bogat și colorat prilej de manifestări folclorice. Deprinderea de a colinda, de a saluta cu mare bucurie Nașterea Domnului, de a-L întâmpina cu urări, daruri, petreceri, cântece și jocuri este străveche. Colindatul deschide amplul ciclu al sărbătorilor de iarnă, repertoriul tradițional al obiceiurilor

românești desfășurate cu ocazia Anului Nou, dar și a Crăciunului cuprinzând: colinde de copii, colinde de ceată (colindele propriu-zise), cântecele de stea, vicleimul, plugușorul, sorcova, vasilca, jocuri cu măști, dansuri, teatru popular și religios, etc. Cele mai bogate, mai variate și mai strălucitoare din punct de vedere artistic sunt, alături de plugușoare, colindele de ceată.

Caravana Tradițiilor de Iarnă, care a ajuns în acest an la ediția cu numărul XI, rămâne evenimentul cultural de referință al sfârșitului de an în cadrul căruia se readuce în atenția iubitorilor de folclor, datini și obiceiuri specifice sărbătorilor de iarnă, precum obiceiul colindatului sau cunoscutul joc - ritual al dubașilor.

„Caravana tradițiilor”, însoțită de renumite ansambluri folclorice locale și o pleiadă de tineri interpreți, își începe traseul cultural în 8 decembrie și continuă până în 17 decembrie, trecând prin bine - cunoscute așezări arădene: Sebiș (8 decembrie), Vinga (9 decembrie), Șofronea (10 decembrie), Pecica (10 decembrie), Sântana (15 decembrie), Secusigiu (15 decembrie), Ineu (16 decembrie), Pâncota (16 decembrie), Ghioroc (17 decembrie), Șiria (17 decembrie), Macea (17 decembrie).

Jocurile populare, nelipsite din programul formațiilor de dansatori, reprezintă adevărate tezaure vii ce se identifică cu specificul etnocultural al zonei de proveniență: Valea Mureșului, Țara Zărandului, Valea Crișului Alb sau Podgorie.

La fel ca anul trecut, în cadrul Caravanei vor fi incluse pricesnele - cântări religioase și laice susținute de Paul Krizner, alături de Grupul de colindători „Sf. Ioan Damaschin” și Feciorii colindători din Sânicolaul Mic, sub conducerea muzicală a lui Vasile Rus, la Bisericile Ortodoxe din localitățile: Seleuș (3 decembrie, ora 17.00), Chișineu Criș (9 decembrie, ora 18.00), Bata (10 decembrie, ora 18.00), Nădlac (16 decembrie, ora 19.00), Șagu (17 decembrie, ora 19.00).

Caravana Tradițiilor de Iarnă este un eveniment organizat de Consiliul Județean Arad prin Centrul Cultural Județean Arad.

Corina Huțan

Porcul de Crăciun

Sfârșitul de an, sărbătorile de iarnă coincid în lumea satului românesc cu tăiatul porcului din gospodărie, pentru că nu poate fi Crăciun fără porc, care să troneze regește, ca friptură rituală, pe masă. Și aceasta în condițiile în care, nutriționiștii consideră preparatele din porc și carnea acestui animal o adevărată otrăvă. Otrăvă pentru unii, bunătate pentru alții, fiindcă tot românii au inventat și zicala „*Nici o pasăre nu-i ca porcul*”, așa că porcul continuă să fie consumat an de an de Crăciun de o majoritate, ce îl califică ca un fel de mâncare tradițională nelipsită de pe mesele festive ale românilor.

Să nu uităm că, și azi, când măcelăriile abundă de carne de porc, în satul românesc, ca să fii în rând cu lumea, porcul nu poate

să lipsească din coteț, lucru exprimat foarte limpede de baci Ghiorghită din Avram Iancu în întrebarea „*ce om îi acela care n-are porcul lui?*” După această logică, să nu crești porc, să nu fii în relație directă cu el aproape un an înseamnă de fapt să nu respecti datina strămoșească.¹ Și aceasta, fiindcă prezența porcului, numit de antropologul Vintilă Mihăilescu „*porcul național*”², în gospodăria țaranului, la fel ca și moartea sa violentă prin înjunghere, este una rânduită. Această rânduială sau *ordine cosmică* trimite la o viziune împărtășită despre lume și viață în care se integrează și omul și porcul.

¹ Gheorghe Cosma, n. 1940, Avram Iancu, com. Vârfuri

² Vintilă Mihăilescu, *Povestea porcului. Un rezumat al tranziției*, în *Scutecele națiunii și hainele împăratului*. Note de antropologie publică, Polirom, 2013, p. 8

Simpla înscriere într-o rânduială, face ca tăierea porcului, prin ritualizarea activității, să fie una firească pentru români deși Uniunea Europeană o consideră barbară, interzicând înjungherea, recomandând asomarea.

Dincolo însă de normele impuse, țărani știi că trebuie să taie porcul de Ignat, la fel cum știi și că Sf. Ignat li se arată porcilor în vis, le vestește moartea iar în final le ia sufletele. Prin urmare și omul și porcul acceptă moartea. Porcul netăiat la Ignat nu mai mănâncă, slăbește, își pierde rostul.

Înjungherea se face obligatoriu cu cuțitul, la răsărit, dintr-o singură lovitură. Înainte omul își face cruce, moartea animalului devenind astfel una binecuvântată de Dumnezeu. Aceași rânduială cere ca seara, după terminarea lucrului, să se facă o masă colectivă, o „pomană a porcului”, în care să se consume bucăți din animalul sacrificat.

După unii etnologi, la origini, sacrificiul a fost o ofrandă rituală săvârșită pentru zeii pământului. J.B. Frazer a fost primul care a susținut, cu argumente convingătoare, că porcul reprezintă în folclorul european un străvechi spirit agrar. Mai mult, Frazer a considerat că porcul reprezenta o întrupare a lui Adonis, zeul grec care simboliza moartea și renașterea ciclică a vegetației, ceea ce explică uciderea rituală a animalului și mănucarea lui sacramentală de către adoratori, în ocazii solemne. Nuanțând și mai mult, pentru Ion Ghinoiu porcul, cu sacrificiul lui sângeros, ar fi fost un substitut neolitic al grăului.

Indiferent de vechile semnificații, sacrificarea porcului în preajma Crăciunului la români, este practică și azi ca în vechime. Înjungherea continuă să fie și ea obligatorie în acest mecanism al sacrificiului. Țărani nu asomează animalul. Moartea prin asomare anulează sacrificiul. În plus, ei consideră că prin asomare sângele impur rămâne în porc, îl depreciază, îl face fără valoare, determinând dezechilibre în armonia universală.

Cât privește modul de preparare al porcului, chiar modernizat de noile tehnologii, acesta conservă experiențe vechi, rezultatul fiind o sumă de produse îndătinat (cârnați, caltaboși, sângereți, măiuși), identificate de consumatori ca românești.

În încheiere mai spunem doar că, porcul de Crăciun, prin moartea sângeroasă anuală, este o garanție a permanenței. Vorbim despre o ciclicitate obligatorie a vieții ce nu poate fi întreruptă în universul rural prin actualele substituiți urbane, precum curcanul. Fiindcă, oricât de mare și de rumenit ar fi curcanul de pe masa de Crăciun, pentru țaran el este ceva străin, fără valoarea simbolică a porcului nostru „național”.

Dr. Rodica Colta

O anchetă de teren a profesorului Traian Mager - 8 noiembrie 1938

Cercetând *Fondul Personal Traian Mager* aflat la Direcția Județeană Arad a Arhivelor Naționale nu poți să nu rămâi uimit în fața cantității imense de material documentar pe care profesorul Traian Mager a adunat-o într-un răstimp de mai bine de 20 de ani. A fost un monografist desăvârșit, lucrând în spiritul Școlii monografice a lui Dimitrie Gusti.

Din multitudinea informațiilor adunate ne oprim asupra unei anchete de teren făcute de profesorul Mager în satul Lazuri la 8 noiembrie 1938.

Are ca informator pe Coiu Maria, născută Leuca de 64 de ani.

¹ Direcția Județeană Arad a Arhivelor Naționale, *Fond personal Traian Mager*, dosar 15/1933 VIII.22 - 1939 VII.3, fila 155

Aflăm că este analfabetă și că a trăit tot timpul în Lazuri. Ancheta vizează principalele munci ale femeii în gospodărie, torsul lînii și prelucrarea cânepii, urmate de țesut. În Lazuri, oile se tundeau până la Sângiorgiu, iar această operațiune era făcută mai ales de către femei. Lâna era apoi spălată, scărmanată, pieptănată și toarsă. Torsul se făcea în „momentele de răgaz” ale femeii, adică până fierbea mâncarea pe foc, seara, până pe la miezul nopții sau dimineața devreme, în așa fel încât până în vară când începe lucrul la cânepă, lâna să fie toarsă. De la Sf. Paraschiva, lâna era pusă pe război, țesută, apoi dusă la dube ca să se facă pânura din care trebuiau cusute până la Crăciun ținuturile, cioarecii, obielele sau cergile de pat.

Vara, pe lângă muncile agricole, o mare parte din timp era dedicată prelucrării cânepii. Erau două feluri de cânepă: de vară și de toamnă. Cea de vară se culegea pe la Sf. Petru și necesita o serie de operațiuni. Se făcea „mănuși” (mănușchiuri) după care era lăsată la uscat, apoi era pusă în topilă (la topit în apă) unde stătea una sau chiar două săptămâni. Se spăla, era din nou pusă la uscat, melițată, pieptănată (se făceau fuioarele, caierele). Se obțineau mai multe categorii de cânepă: calitatea întâi era „barba”, urmată de „tramă”, „urzeala de sac”, „câlți”.

De la Sfânta Maria (15 august) era culeasă cânepa de toamnă, care trecea prin aceleași operațiuni ca și cea de vară, cu mențiunea că după prima uscare mănușchiurile erau bătute pentru a se recupera sămânța.

De la Sfântul Dumitru (26 octombrie) începea torsul cânepii care dura până la Sfântul Ioan (7 ianuarie). Această activitate se făcea în tot timpul liber și prof. Traian Mager consemnează aceste momente: când „fierbe oala, când merge la ocol, când păzește vitele, și la baltă merge torcând, când merge la primărie, la școală, la popă. Numai la biserică nu merge cu furca. După ce termină cu cina, șade la pomnul sobei și toarce până ce cântă cocoșul de miezul nopții. Se scoală de cu noapte și până în revărsatul zorilor a tors un fus. Se adună în țeșători.”¹ Existau și câteva interdicții când, conform vechilor credințe, nu se torcea: marți seara, joia numai până la cină, vinerea nu se torcea deloc, sâmbăta numai până la toacă (după amiază).

După ce cânepa era toarsă, ea era făcută jirebii care se spălau de câte cinci sau șase ori în „părlău” (un butoi în care era leșie) pentru a se albi. Apoi se puneau în război și se țesau. Pentru Paști, trebuiau să aibă pânză nouă, necesară confecționării hainelor.

Informatoarea profesorului Mager era conștientă de intensitatea și amploarea muncii depuse de femeie în gospodărie: „Muierea – spunea ea – e cheia cășii, ea îi albina care strânge la casă, bărbatul mere și umblă pe drumuri și aduce ce trebuie la casă. Muierea ține rândul cășii; ea toarce și țese și face haine de Paști...”²

Sorin Sabău

Colinde din Țara Zărandului

Țara Zărandului, zonă de veche tradiție agropastorală, conservă o zestre folclorică, având un profil bine definit. Înaintând spre vest, de-a lungul ambelor maluri ale Crișului Alb, către inima câmpiei, ea cuprinde și o însemnată parte din teritoriul arădean. În așezările rurale de aici s-a plămădit o civilizație ce probează capacitatea creatoare, credința și ingeniozitatea locuitorilor ei.

Având originea în străvechiul patrimoniu al culturii geto-dace, cu preluări ulterioare din contextul de obiceiuri romane, datinile și creațiile folclorice din ciclul sărbătorilor de Crăciun și a Anului Nou, sunt cele mai bogate, devenind de-a lungul istoriei o arhivă vie de informații.

18. PĂ MUNȚI CEI MARI

♩ = 72

Grup de colindători
Tisa 26. 03. 1974

Pă mun-ți — cei ma-ri Pă mun-ți — cei ma-ri

Mărg tri pă - cu - rari

Pă munță cei mari (bis)
Sunt tri păcurari

Toți tri frațișoriu
Doi-s mai mărișori
Ș-unu-i mai micuțu
I pă drum mergând
Cei mai mărișoriu
Ei să vorovele
Pă cela mai micu
Ei ca să-l d-omoare
El înțelegiare
Și din grai grăiare:
D-alei, frațiloru
D-alei, dragiloru
De mi-ț omorâle
Voi să mă-ngropați
La mijloc de stână
Ca să am hodină
Și mie să-mi puneți
Fluiera la capu
Lancea la picioare
Când vântu va trage
De pe deal din susu
Fluiera mi-o zăce
Oile s-or strânge
La mormântul meu
C-or gândi că-s eu

Când vântu-a bumni
De pe deal din susu
Lancea o zărâi
Oile or fugi
Prin pădurea deasă
Cu inima arșă
Prin pădurea rară
Cu inim-amară
Ș-ncale grăile:
D-alei frațiloru
D-alei dragiloru
Când acasă-ț mere
Ge ve da-ntâlni
Ori măicuța me
Ori nevasta me
Inghie vi ortacu?
Voi spuneți așa:
C-am rămas, rămas
C-am rămas napoi
Tot vânzând pă oi
Cumpărând pă boi
Numărând pă bani
Pă aripa șubii
La lumina lunii
S-am rămas, rămas
Am rămas la Beci
Ș-acol-s pă veci.

1. SUB DUMBRAVA MUNTELUI

♩ = 72

Borița Mercea 18 ani
Chisindia 22. 09. 1987

Sub-dum-bra-va mun-te-lui în cân-ta-tul

cu - cu - lui Mărg no - uă pă - cu - ra - re - iu

Cu o - i - ta - du - pa ei

Sub dumbrava muntelui
În cântatul cucului
Mărg nouă păcurărei
Cu oiță după ei
Păcurariul cel mai mare
Negru-i la înfășare
Iar cel mic îi străinaș
Un inel de fecioraș
Negru rău s-o mânia
Șă pă micuț l-o mânat
Cu oile l-adăpat
Pă când micu le-adăpă
Lege aspră să făcă
Numa cucu auzé
Iară bcucu-așa zăcé:
Străinaș străin amar
Nu-ți abate oile
Șă-ți caută zălele

Că noapte ce te-o nopta
Dimineață nu ți-o da
Nici maică nu-i mai vedea
Da și el așa zăcea:
Pe mine de m-omorâți
Pe loc mândru mă-ngropați
Sub dumbrava muntelui
Lângă iarba oilor
În lătratul cânilor
Și-n locu mieluțalor
Fluierașu meu cel drag
Mi-l puneți la cap de steag
Fluiera o fluiera
Și pe mine m-o afla
Maica de m-o căuta.

Cântecul păcurarilor din Ținutul Hălmeagului este prezent în toate localitățile și se practică ce către ceteele de colindători în casă sau la ferestrele înzăpezite ale gospodariilor. Există mai multe variante cu denumiri diferite de la un sat la altul: *Pă munți ce mari, Mărgumi-ș mai mărgu, Sub dumbrava muntelui, La muntele mare, Să-ntorc tri păcurărei, Intocu-să-torcu, etc.*

În colinda *Sub dumbrava muntelui*, locul *mioarei* este luat de *cuc* care aude discuția, legea celor opt în frunte cu *păcurariu cel mai mare*, care s-o făcut vână de mânăie.

Cucu îndeamnă pe *străinaș* precum *oița bârsană* din baladă să nu îndeplinească porunca. Prevestirea morții este înfricoșătoare:

*Noaptea ce s-o-nopta
Dimineață nu ți-o da
Nici maică nu-i mai afla.*

Viorel Nistor

Arad filmat

Există, în producția de filme de la Școala de cinema experimental *Atelier 16* (devenită, mai apoi, *Kinemaikon*), în anii 1970 – 1980, mai multe creații în care adevăratul protagonist nu este vreun personaj sau altul, ci Aradul. Renunțarea la personajul principal, atribut al narațiunii de tip consacrat, era una dintre exigențele neformulate ale acestui nucleu de creatori, în frunte cu George Sabău, poate și ca un ecou al „noului roman” francez, dar mai ales al interesului pentru fondarea unei alte concepții asupra narativității. În orice caz, chiar și acolo unde personajul se „dizolva”, prezența care rămânea copleșitoare

era cea a „eroului” de dincolo de eroi: a Aradului însuși. Toți realizatorii de filme din cadrul echipei de cinești pe 16 mm își turneau producțiile în orașul de pe Mureș. Daniel Motz, de pildă – dacă îmi amintesc bine – făcuse un film despre talcioc, unde Aradul vechiturilor, dar și al unor negustori caracteristici anilor 70, ani de socialism oficial, își etala splendorile amestecate și oferta reziduală deloc lipsită de farmec. Florin Hornoiu, realizatorul peliculei *Navetiștii*, surprindea esențial, în doar câteva minute, fluxurile celor care veneau în municipiu și plecau apoi înapoi acasă, prin satele răsfirate în câmpie, după ce asiguraseră industriei funcționale pe atunci aptitudinea lor pentru muncă. Vedeai însă acolo, nu doar trenurile personale ale vremii, ci și glorioasa gară arădeană cu perioanele ei, așa cum arătau în vremea lui Ceaușescu. În filmele lui Tin-Tin alias Romulus Budiucurteaculoar care, pe atunci, lega încă străzile Eminescu și Anatole France, una dintre scurtăturile favorite ale arădenilor, apărea în toată splendoarea. La fel și malul Mureșului sau una dintre stradelele din proximitatea antrepozitelor unde, mai târziu, urma să funcționeze clubul *Frontiera*. Despre filmele documentare pe care le-a produs G. Sabău însuși, nici nu mai spun. Acum ele au dobândit o valoare istorică prețioasă, prezentând centrul arădean

într-o zi caldă de vară, de pildă, cu esplanada din fața Consiliului Județean încă nepopulată de monumente, dar având, dacă am reținut corect, o arteziană demult dispărută.

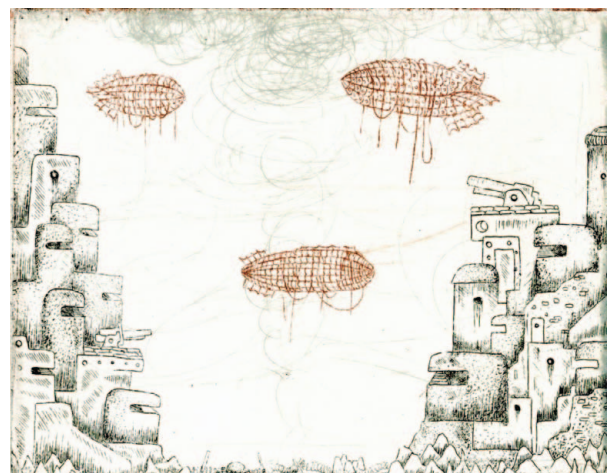
Pentru mitologia sa vizuală, cel mai legat mă simt, însă, de filmul făcut de Alexandru Pecican în 1979 sau 1980, care se numea pe atunci *Zbor subliminal* și care, din rațiuni pe care nu le cunosc, s-a consacrat ulterior cu titlul schimbat de *Exercițiu subliminal*. Acolo Galeria de Artă *Delta*, strada Mețianu, Parcul Municipal și chiar interiorul unor curți de palate din centrul Aradului ocupă, în curgerea sincopată a fotogramelor, locul unor popasuri privilegiate ale memoriei. Iar, modalitatea de a filma – parafranzând prin ritm și un anume ridicol al mișcărilor întrerupte, dar alerte – subliniază, astăzi, nu doar trecerea irecuperabilă a timpului, ci și ritualul subiectivizării, al transformării locurilor exterioare în împrejurări și contexte interioare, marcate afectiv.

Se regăsesc asemenea perspective createore asupra Aradului și în filmele lui Ioan Pleș. Îmi amintesc baletul animat al unei dansatoare de hârtie fotografică în ninsoarea de pe balconul Școlii Populare de Artă, deasupra Bulevardului Revoluției – pe atunci: al Republicii – (*Efecte de imprimăvărare*, 1978) ca pe un moment de înaltă poezie, irepetabilă. Sau în *Vânătoarea de păsări* (1980) a lui Emanuel Țeț, unde peisajele cu poduri arădene sau cu Piața Avram Iancu sunt străbătute de păsări foarte dinamice, scrijelite pe peliculă, fotogramă cu fotogramă, îmbinând locurile de acasă cu pânda ideilor și a inspirației într-o strălucită metaforă filmică.

...Uluitoare zestre artistică a Aradului, din care tot el iese îmbogățit, și care, încă, nu și-a dobândit întreaga recunoaștere pe care o merită...

Ovidiu Pecican

MONITORUL
cultural

Luca Popa, *Frontiera*

JUDEȚUL ARAD

Complexul Muzeal Arad/ Expoziția de istorie contemporană

Palatul Cultural / Expoziția de istorie, etaj 2
(Piața George Enescu 1, Arad intrarea dinspre
Parcul Copiilor)

Expoziția „Arad – decembrie 1989”

Expoziție realizată de Complexul Muzeal Arad în colabo-
rare cu Asociația „21 decembrie 1989” Arad

Donațiile generoase ale participanților la evenimentele din de-
cembrie 1989 și ale revoluționarilor, pentru colecția muzeului
arădean, au făcut posibilă constituirea unui fond documentar, ce

cuprinde 400 de obiecte muzeale, donate în perioada 2004-2016. Primul proiect expozițional pe această temă, unul inedit la acea vreme în România, a fost deschis în cadrul expoziției permanente de istorie a Complexului Muzeal Arad, în anul 2004.

Colajul „orele Aradului”, prezintă cronologic, evenimentele de la Arad, din două perspective: cea a a fotografului-documentarist al Securității și respectiv, a fotografului-documentarist al muzeului. Colajul de fotografie-document, însumând peste 80 de fotografii din perioada 21-22 decembrie 1989, reprezintă coloana vertebrală a întregii expoziții, structura pe care aceasta a fost modelată.

Obiectele personale, fotografiile, mărturiile eroilor de la Arad, răniți sau uciși în perioada 23-25 decembrie 1989, aduc o puternică încărcătură emoțională ultimului segment al expoziției.

Adelina Stoenescu
Complexul Muzeal Arad

Calendarul evenimentelor publice organizate/găzduite de Complexul Muzeal Arad la Palatul Cultural, Muzeul de Artă, Sala „Clio”, Muzeul Orașului Lipova în decembrie 2017

Eveniment	Perioada	Locul
Eveniment cultural/Expoziție <i>Tradiții Românești</i>	24.11 31.12	Palatul Cultural/ Expoziția Istorie
Tur ghidat <i>Locuri unde s-a scris istoria - 1918</i>	28.11 29.11	Arad
Proiect educațional <i>La mulți ani, România!</i>	28.11 29.11	Palatul Cultural/ Expoziția Istorie
Expoziție de fotografii <i>Cercetările echipelor Fundației Culturale Regale „Principele Carol” la Sâmbăteni (județul Arad)</i>	28.11 13.12	Sala „Clio”
Expoziție de fotografie veche <i>Lipova – oameni și locuri</i>	30.11 10.12	Muzeul Orașului Lipova
Expoziție personală Ciprian Chirilean (Timișoara 2021)	14.12 31.12	Muzeul de Artă Sala „Ovidiu Maitec”
Expoziția taberei de creație internațională din Zerind	14.12	Sala „Clio” 29.12
Expoziția de icoane și carte bisericească din colecția „Ștefan Crișan”	16.12.2017 31.01.2018	Muzeul Orașului Lipova
Seară de colinde și poezie <i>Deschide-mi ușa, creștine</i>	16.12	Muzeul Orașului Lipova
Târg de Crăciun	17.12 22.12	Muzeul Orașului Lipova
Proiect educațional Arad - decembrie 1989	19.12 22.12	Palatul Cultural/ Expoziția Istorie

MONITORUL
cultural

Crucea Martirilor Arădeni

La capătul principalului bulevard al Aradului, aproximativ în sensul giratoriu din fața noii Catedrale Ortodoxe, spațiu numit astăzi Piața Drapelului, a fost așezat în 1936, la inițiativa Filialei locale a Ligii Antirevizioniste Române, monumentul *Crucea Martirilor Arădeni de la 1918-1919*. Cheltuielile au fost suportate prin contribuția Societăților: Înfrățirea, Cultul Eroilor și Despărțământul din Arad al Astei. Lucrarea înaltă de 5 m a fost cioplită din andezit de Deva în atelierul Fraților Rosa Adalbert (1890-1958) și Ferdinand (1897-1985), după planurile arhitectului Silvestru Rafiroiu.

Construcția a fost ridicată în memoria celor 90 eroi arădeni, victime ale riposteii vechii puteri, la aspirația de unire exprimată la Alba

Iulia în 1 decembrie 1918. Pe cruce, care e semnul jertfei, al izbânzii dar și al iertării, a fost înscris pentru eternizare, numele lor. La Arad, ea se constituie însă și într-o piatră de hotar, care vestește celor ce nu cunosc trecutul că, aici începe o țară zidită pe moaște de martiri.

Dezvelirea și sfințirea monumentului, a avut loc la 17 mai 1936, această dată fiind dedicată atunci ca zi a Aradului. Se evoca astfel acel 17 mai 1919, zi în care Armata Română a intrat în oraș și împlinirea a 17 ani de la instaurarea Administrației Românești în Arad. Festivitatea a fost precedată de o slujbă religioasă, oficiată la vechea Catedrală Ortodoxă. De acolo, asistența a defilat într-o procesiune impresionantă, în frunte cu episcopul Andrei Mager și autoritățile Aradului, în fața monumentului oficiindu-se un parastas.

În 1960, Crucea a fost demolată și depozitată la mănăstirea *Sfântul Simion Stâlpcnicul* din Gai și montată, deasupra unei construcții, simbol al unui izvor.

După 1990, s-au făcut numeroase propuneri de aducere și instalare a monumentului în centrul orașului. Ediliile orașului s-au oprit

asupra unei variante de amplasare care să ofere momente de reculegere, rugăciune și liniște, departe de vacarmul citadin. Astfel că, în 1995, Crucea Martirilor Arădeni, în forma ei înnoită dar păstrând elementele arhitecturale inițiale, a fost inspirat amplasată într-un aranjament floral al parcului Mihai Eminescu, în spatele Primăriei.

Stilul de ansamblu este cel neo-brâncovenesc, crucea având toate muchiile sculptate în basorelief sub forma unui brâu în torsadă, inscripții și simboluri. Capitelul este pătrat, iar streșina ornată cu crizanteme și cruci în volute fitomorfe stilizate. Lateral brațelor crucii este excizată floarea de mac, ca simbol al somnului, flancată de vrejuri fitomorfe. Forma literelor din inscripții sunt inspirate din caracterele chirilice, întreaga lucrare fiind cioplită cu mare finețe în roca andezidică dură.

În partea estică, spre Mureș, sub inscripția *Slăvit să fie Dumnezeu*, într-un chenar circular din centrul crucii, se află stema mică a Regatului României, reprezentată prin acvila crucigeră cu sceptru și spadă. Scutul poartă însemnele provinciilor istorice, iar scutul mic central reprezintă emblema casei domnitoare, încadrată cu însemnele creștine *alfa, omega*, și două cruci bizantine identice. Fiecare braț este marcat cu o cruce grecească și floarea de crin ca simbol al purității.

Pe cele patru fețe ale trunchiului sunt înscrise numele a 90 martiri arădeni, victime ale riposteii vechii puteri, la aspirația de unire exprimată la Alba Iulia în 1 Decembrie 1918 și textele:

Martirilor din Ținutul Aradului, jertfiți pe Altarul Desrobirei Naționale în anii 1918-1919. Ridicatu-sa această Sf. Cruce în zilele M.S. Carol al II-lea Regele României și s-a sfințit la 17 mai 1936 de pomenire și legământ vecinic și credincios cu neamul întregit în dreptul său național.

Să ajungă bunătaea Ta doamne pre cei ce s-au mutat de la noi cu înfricoșată porunca Ta. Să-i înconjure pre dâșii mila Ta și să-i îndrepteze la lăcașurile cele luminate de lumina feșei Tale.

În această nouă amplasare, Crucea Martirilor Arădeni, se înalță în amintirea și cinstirea jertfelor pe care oamenii acestor locuri le-au adus în istoria țării, fiind singurul monument din municipiu care evocă și cinstește Marea Unire a românilor de la 1918.

Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la trecerea în neființă a arhitectului Silvestru Rafiroiu, pe fundamentul monumentului a fost așezată o placă memorială, pe care este gravat textul: *Silvestru Rafiroiu / arhitect / 1903 – 1961 / la cincizeci de ani de la / trecerea la cele veșnice / 10 noiembrie 2012.*

Muzica se ascultă... acasă

Singurele concerte pe care le primesc arădenii sunt cele organizate de primărie, prin Centrul Municipal de Cultură și de către Consiliul Județean, prin Centrul Cultural. Dar, de ce nu fac cluburile concerte de calitate? Fac, însă la ei problema este alta. Sunt puține cluburile din Arad în care poți susține un concert în condiții ok. Nu spun condiții bune, că alea nu cred că există în Arad – ertați-mi răutatea. Patronii de cluburi aleg să-i plătească pe artiști cu sume infime, rușinoase și se așteaptă să scoată „o căruță de bani” de pe spinarea lor, prin biletele vândute. Realitatea, însă, îi lovește.

Aflu că, la concertul trupei braziliene Red Not Chili Peppers de acum aproximativ o lună, s-au vândut trei bilete. Trei oameni au ales să plătească bilet pentru a-i vedea și auzi pe cei mai buni „imitatori” ai trupei Red Hot Chili Peppers. Problema, însă, nu e neapărat aceea că arădeanul s-a obișnuit să primească ceva gratuit, ci aceea că arădeanul nu prea știe ce se întâmplă în oraș. Unii află din greșeală de concerte, alții află la câteva zile după ce au avut loc. Mulți dintre ei ar fi fost, probabil, dispuși să dea 15-20 de lei, poate chiar mai mult, pentru biletul de intrare.

Organizatorii concertelor, însă, consideră promovarea o povară financiară în plus și total inutilă. Cea mai toxică abordare. Unele dintre cluburile arădene nu sunt prezente nici măcar pe facebook, acolo unde promovarea dă cele mai bune rezultate în cazul evenimentelor de acest gen, dat fiind publicul cărui i se adresează. O sută de euro „băgată” în promovare pe facebook li se pare, cel mai probabil, ceva astronomic. De parcă ar promova trupa care cântă, nu localul pe care îl dețin. Și, de cele mai multe ori, trupele sunt cele care sunt nevoite să facă treaba organizatorilor.

Unde duc toate acestea? Am ajuns în punctul în care multe dintre trupele care au un nume în industria muzicală românească, ne ocolesc. În turnee naționale ce cuprind orașe precum Zalăul sau Suceava, „ratează” Aradul. Aleg să oprească la Oradea și la Timișoara, pentru că sunt conștineți că dacă vin la Arad, nu vând mai mult de zece bilete. Pe lângă asta, preferă să meargă în locuri în care sunt tratați de către patronii cluburilor ca niște artiști, nu ca niște produse comerciale.

Toate astea coroborate duc la ideea din titlu. Arădeanul ajunge să asculte muzică de calitate doar acasă. Și, atenție, nici acolo la volum ridicat, că ne bat funcționarii publici la uși, cu amenda administrativă pentru deranjarea vecinilor pensionari. Rămânem, astfel, cu acele câteva trupe locale răsuflăte, care cântă coveruri nereușite săptămână de săptămână. Nimic nou pe frontul de vest; Aradul prosperă, iar meritul este al arădenilor.

Eugen Rogojan

MONITORUL
cultural

Luca Popa

Biblioteca Județeană „Alexandru D. Xenopol” Arad, la final de an cultural

Cum de curând, Biblioteca Județeană „Alexandru D. Xenopol” Arad a obținut o finanțare de aproape 30.000 de lei, din partea AFCN – Administrația Fondului Cultural Național, pentru proiectul „Biblioteca de literatură arădeană de azi”, în luna care vine, deși la final de an, instituția va începe implementarea acestuia.

Obținerea finanțării are ca urmare crearea în instituția noastră a unei baze de date online pentru autorii arădeni contemporani care publică în mod activ, precum și înființarea unor servicii noi: aplicație web de market de Ebook-uri adresată cititorilor și o platformă de autopublicare dedicată scriitorilor.

Acest final de an, va aduce în bibliotecă, de asemenea, în premieră națională, un proiect care constă în deschiderea unei Platforme Ebook.

Proiectul presupune inițierea unui atelier practic de utilizare a platformei de autopublicare a scrierilor literare contemporane arădene, dar și întâlniri bilunare cu autorii care au publicat pe această platformă, precum și marketul de Ebook-uri.

Perioada 4 –11 decembrie 2017 va fi închinată Revoluției din 1989. Publicul cititor, elevi și adulți vor putea viziona primul film despre revoluția română, documentarul semnat de regizorul Ovidiu Bose-Paștina, „Timișoara - decembrie 1989”.

Odată cu Sfântul Nicolae, în 6 decembrie, vom intra, pas cu pas, în atmosfera Sărbătorii Crăciunului prin lecturarea unor texte literare religioase de către autori locali membri ai Ligii Scriitorilor Arădeni, sub titulatura: „Hristos se naște, primiți-L”.

Agenda culturală a bibliotecii se va închide cu festivitatea de premiere a celor mai fideli și harnici cititori ai noștri, copii și adulți, de la sediu și din filiale. „Gala Cititorului Statornic” din 15 decembrie, ora 12,00, va fi un prilej de apropiere de cititorii noștri, cu recunoștință, mulțumire, bucurie și cu recompense bibliotecărești pregătite pentru ei.

Momentul o va avea alături pe actrița Oltea Blaga și trupa de teatru coordonată de ea, „Har”.

Dorim tuturor cititorilor și prietenilor bibliotecii lecturi plăcute, folositoare și Sărbători minunate!

Lucia Bibarț

MONITORUL
cultural

Luca Popa

La Teatrul Clasic „Ioan Slavici” Arad finalul de an vine cu o nouă premieră

Subitorii de teatru au ocazia să vadă în luna decembrie două dintre cele mai noi producții ale teatrului, programate în datele de 3 decembrie, respectiv 21 decembrie.

„*Geniul crimei*” de George F. Walker, în regia Antonellei Cornici și scenografia lui Doru Păcurar a avut premiera luna trecută în deschiderea Festivalului Internațional de Teatru Clasic, ediția a 23-a. Din distribuția spectacolului fac parte Zoltan Lovas, Alex Mărgineanu, Călin Stanciu. Recent cooptate în echipa proiectului sunt tinerele actrițe Iulia Pop și Amalia Huțan. Coregrafia poartă semnătura Victoriei Bucun, iar muzica originală este creată de Bobi Dumitraș.

Finalul de an aduce în fața publicului arădean o nouă premieră, un spectacol ce poate fi vizionat în data de 21 decembrie 2017. Este vorba de piesa lui Ödön von Horváth, un scriitor și dramaturg austriac mai puțin cunoscut publicului larg. „*Don Juan se întoarce de la război*” – piesă pe care autorul n-a apucat să o vadă montată în timpul vieții – poartă semnătura regizorului Horia Suru iar scenografia este realizată de Cristian Marin. Tânărul regizor Horia Suru se află la prima sa colaborare cu teatrul arădean, una din cunoscutele și apreciatele sale creații fiind prezente la Arad, în ediția 2017 a Festivalului Internațional de Teatru Nou: spectacolul „O mie de motive” – un one man show Florin Piersic Jr.

Definitivarea echipei proiectului, precum și distribuția spectacolului „*Don Juan se întoarce de la război*” vor fi anunțate în zilele următoare.

Un final de an ce se anunță pe cât de interesant, pe atât de spectaculos!

Biletele pentru spectacolele lunii decembrie se pot achiziționa de la casieria teatrală sau online, accesând www.biletmaster.ro.

PROGRAM – LUNA DECEMBRIE 2017

Sâmbătă, 2 decembrie 2017, ora 19.00 – Sala mare
„*Vârful aisbergului*” de Antonio Tabares
Regia: Theodor Cristian Popescu

Duminică, 3 decembrie 2017, ora 19.00 – Sala mare
„*Geniul crimei*” de George F. Walker
Regia: Antonella Cornici
Spectacol nerecomandat tinerilor sub 16 ani

Sâmbătă, 9 decembrie 2017, ora 19.00 – Sala mare
„*Artă*” de Yasmina Reza
Regia: Szabó K. István

Joi, 7 decembrie 2017, ora 19.00 – Sala Studio
„*Orașul nostru*” – un spectacol adaptat după piesa
lui Thornton Wilder
Regia: Cristian Ban
Spectacol nerecomandat tinerilor sub 14 ani

Duminică, 10 decembrie 2017, ora 19.00 – Sala mare
„*Take, Ianke și Cadir*” de Victor Ion Popa
Regia: Laurian Oniga

Sâmbătă, 16 decembrie 2017, ora 19.00 – Sala Studio
„*Al tău vechi, Caragiale !*”
după *Momente și schițe, Scrisori către Vlahuță* de I.L. Caragiale
Regia: Valentin Voicilă

Duminică, 17 decembrie 2017, ora 19.00 – Sala Studio
„*Flori de mină*” de Székely Csaba
Regia: Ștefan Iordănescu
Spectacol nerecomandat tinerilor sub 14 ani

Joi, 21 decembrie 2017, ora 19.00 – Sala mare
„*Don Juan se întoarce de la război*” de Ödön von Horváth
– PREMIERĂ
Regia: Horia Suru, Scenografia: Cristian Marin

Adriana Sasu

Luna cadourilor, luna poveștilor la Trupa Marionete

Chiar dacă nu pot fi puse sub bradul de sărbători, spectacolele Trupeii Marionete a Teatrului Clasic „Ioan Slavici”, sunt daruri perfecte pentru cei mai mici amatori de teatru. Luna cadourilor le aduce picilor arădeni trei spectacole. Trei povești care să stârnească imaginația spectatorilor mari și mici. Seria reprezentațiilor de duminică, de pe scena Marionete, începe în 3 decembrie, de la ora 11.00, cu spectacolul „*Fabuloasa călătorie a domnului Nostoc*”, o poveste pusă la punct de regizorul Radu Dinulescu și spusă de actorii Lenuța și Sorin Dorobanțu.

„*Un moment foarte frumos, destul de scurt ca să-i prindă pe copii și destul de lung pentru a ne duce departe, foarte departe...*” - scria despre acesta spectacol, presa franceză.

O săptămână mai târziu, în 10 decembrie, tot de la ora 11.00, este rândul celor doi prieteni de... poveste: Kay și Gerda să istorisească aventurile trăite de ei în „*Crăiasa zăpezilor*”.

Ultimul spectacol din luna decembrie al Trupeii Marionete, se joacă în 17 decembrie, tot de la ora 11.00. Este vorba despre „*Spărgătorul de nuci*” (regie – Cristian Pepino, scenografie – Cristina Pepino).

Evenimentele Centrului Cultural Județean Arad – luna decembrie

CARAVANA TRADIȚIILOR DE IARNĂ 2017

8 decembrie - Sebiș

9 decembrie - Vinga

10 decembrie - Pecica

15 decembrie - Sântana

16 decembrie - Pâncota

16 decembrie - Ineu

17 decembrie - Ghioroc

17 decembrie - Macea

17 decembrie – Șiria

CARAVANA TRADIȚIILOR DE IARNĂ - PRICESNE

**Paul Krizner și Grupul de colindători „Sf. Ioan
Damaschin”**

**Feciorii colindători din Sânicolaul Mic, sub
conducerea muzicală a lui Vasile Rus**

3 decembrie, ora 17.00 - Biserica Ortodoxă din Seleuș

**9 decembrie, ora 18.00 - Biserica Ortodoxă
din Chișineu Criș**

10 decembrie, ora 18.00 - Biserica Ortodoxă din Bata

16 decembrie, ora 19.00 - Biserica Ortodoxă din Nădlac

17 decembrie, ora 19.00 - Biserica Ortodoxă din Șagu